

В. Кушлик,
студентка,
О. Козут,

доктор філол. наук, професор,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ ХРОНОТОПУ У РОМАНІ РЕНСОМА РІГГЗА «ДІМ ДИВНИХ ДІТЕЙ»

Художній хронотоп- це взаємозв'язок часових та просторових координат літературного тексту. Актуальність дослідження хронотопу зумовлена тим, що час і простір складають основу тексту та слугують підґрунтям формування та розвитку сюжету художнього твору. Щоб найкраще розкрити художній часопростір, особливу увагу потрібно приділяти темпоральності та її лексико-семантичним засобам вираження, які ми спробуємо дослідити у нашій роботі.

Щодо різноманітних засобів вираження часу, ми використовуватимемо класифікацію Наталії Гошилик:

1) **темпоральні іменники**, зокрема: а) номінації відрізків часу: *second, minute, hour, day*; б) назви днів тижня: *Sunday, Monday*; в) назви місяців: *February*; г) назви пір року: *winter, autumn*;

2) **темпоральні прикметники**: *past, last, former, late, previous, immemorial, ancient, present*;

3) **темпоральні прислівники**: *ago, formerly, previously, prior, ultimo, earlier, before, now, time*;

4) **дієслова та іменники із семою «час»**: *a memory, an experience, to remember* [2 : 27].

Розгляньмо засоби відображення часопростору у романі американського письменника Ренсома Різга «Дім дивних дітей». Першу згадку про цей дім ми бачимо у цьому реченні: : «*It was an enchanted place, on an island where the sun shined every day and nobody ever got sick or died. Everyone lived together in a big house...» [4 : 8]. В українській мові це передано так: «*то було зачакловане місце, і було воно на острові, де щодня світило сонце, й ніхто не хворів і не вмирав. Усі жили у великому будинку під захистом старого мудрого птаха» [3 : 6]. Для опису застосовано іменники *місце* та *будинок*, підсилені прикметниками *зачаклований* та *великий*, що надають цьому хронотопу позитивного смислового навантаження. Ще слід взяти до уваги уявлення головного героя про цей будинок: «*the children's home that had taken in my grandfather must've seemed like a paradise» [4: 15]; «*дитячий притулок, до якого відправили мого діда, напевне, здавався йому раєм*» [3 : 10]. Автор використовує порівняння «будинок як рай», що називає замкнений простір: *напевне, здавався йому раєм*. Також ми виявили, що іменник простору *будинок* можуть порівнювати з руїною: «*– Ну, і як будинок? – Руїна*» [3 : 56].***

Проте в англійській мові ми побачили, що прикметник *trashed*, який означає «повний сміття» передано іменником *руїна*. Тож перекладач лексему з негативною оцінкою замінив на більш нейтральну: «*So how was the house?*» – «*Trashed.*» [4 : 63].

Ще такий приклад: «*Дідо сотні разів описував його мені, але в його розповідях цей будинок завжди фігурував, як місце яскраве й радісне. Так, велике й гамірливе...*» [3: 54]. Іменник простору *будинок* стилістично підсилено прикметниками *яскравий, радісний, гамірливий*, які є позитивно забарвленими. Використано словосполучення, яке позначає час, а саме його частотність – *описував сотні разів*. На нашу думку, автор досить вдало описує місце дії через внутрішнє сприйняття персонажа, що є однією з форм образного узагальнення. Образ простору будують в системі зображуваних конфліктів, наприклад, за допомогою різноманітних спогадів, уявлень та порівнянь героїв роману, автор багатогранно зображає притулок. Це додає інтриги та зацікавлює читачів.

Також ми виявили, що в англійській мові засіб мовного вираження часу може виступати семіафіксом *-time-*, який додають до назви відповідної події, він позначає час цієї події. Наприклад: «*It took a team of cartographers, artists, and bookmakers a lifetime to create*» [4: 132]. Ми спостерігаємо, що час виражено за допомогою іменник *life*, до якого додано семіафікс *time*. А цей засіб вказує на тривалий період, і тому його відтворено за допомогою іменника часу *вічність* зі значенням тривалості дії: «*Над нею цілу вічність трудилася команда картографів, художників і видавців*» [3: 169]. Для стилістичного підсилення цього періоду часу застосували іменник *вічність*, а для вираження негативною оцінки додано прикметник часу *цілий*, що передає тривалість події. Ще одним прикладом вираження часу за допомогою *time* є: «*That's time travel*», *I said, astonished.* «*Real time travel*» [4: 236]. Тут виявлено стилістичний засіб повторення задля підсилення важливості цієї події для героя. А засобом вираження цього іменника часу є іменник із прийменником *у часі*. Цей засіб підсилено прикметником *real*, що в українській мові виражено прикметником «справжній» із додаванням зменшено-пестливого суфіксу *-ісіньк-*, щоб додати стилістичної забарвленості та позитивної оцінки іменнику часу: «– *Та це ж подорож у часі, – ошелешено мовив я. – Справжнісінька подорож у часі*» [3: 229].

Художній хронотоп тісно пов'язаний з психологічним, тобто хронотопом персонажів. Хронотоп будинку – це окремий світ, що має часові рамки – один день, а психологічним хронотопом є дивні діти.

Одним із центральних персонажів є пані Альма Сапсан (англ. Miss Alma Peregrine), яка є особливим видом дивних людей – імбриною. Імбрина може перетворитися на птаха, а також підтримувати в робочому стані петлю часу, в якій вони живуть. Недарма автор обрав прототипом саме цей вид птаха, адже *Umbrynes* є словом англосаксонського походження, у якому *ymb* означає час, а *ryne* – цикл. Прізвище героїні пані Сапсан (англ. Peregrine) в буквальному перекладі означає «сапсан; сокіл звичайний» [1], і саме на цього птаха вона перетворюється.

Проаналізуємо таке речення: «*Maybe she was still on the island, after all these years, old as dirt but sustained by a few of her wards, children who'd grown up but never left*» [63: 48]. Ми виявили такий стилістичний засіб, як порівняння *old as dirt*, що вказує на вік людини. Розгляньмо ще український варіант: «*Може, вона й досі там, звісно, стара, як світ – скільки ж років минуло! – але підтримувана своїми підопічними, дітьми, які вирости, але так нікуди з острова й не поїхали*» [3: 73]. Українським засобом вираження цього порівняння є *стара як світ*. Проаналізувавши ці порівняння, ми можемо сказати, що англійський варіант є негативно забарвленим. Щоб вказати на дуже старий вік людини, її порівнюють з брудом, а в українській мові цей засіб має позитивне стилістичне забарвлення, адже світ асоціюють з розвитком та мудрістю. Тож імбрини завжди жіночої статі, захищають дивних дітей, дорослих і тварин, рятуючи їх від небезпечних ситуацій. Можливо, саме тому героїня носить ім'я Альма, з яким виникає пряма асоціація – *alma-mater* з латинської буквально «годує, благодійна мати» або «мати-годувальниця». Пані Сапсан є саме такою турботливою, доброю матір'ю для дивних дітей.

Отже, проаналізувавши роман Ренсома Ріггза «Дім дивних дітей», ми виявили, що основою хронотопу є зображення будинку. Хронотоп будинку є замкненим. У тексті твору протиставлено два простори, що перебувають у різних часових вимірах. В ідеальному часопросторі дім це затишне, безпечне місце, а у реальному часі є опецькуватою та розваленою руїною. Відмінність між іменниками на позначення часу та простору полягає у стилістично забарвлених іменниках зі зменшуваними суфіксами, що існують лише в українській мові. Особливістю англійської мови є семіафікс *-time-*, який додають до назви відповідного періоду і позначають його час. У створенні художнього хронотопу важливим є не тільки час та простір, а й персонажі твору. Кожне прізвище героя містить певне семантичне значення, що відображає його дивакуватість, тож ми вважаємо, що їх потрібно перекладати суголосно оригіналу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Англо-український словник від Dict. Com. Режим доступу: <https://dict.com/англійсько-український> (дата звернення 20.04.2020).
2. Гошилик Н. С. Схемні образи часу в сучасній англійській мові : монографія / Н. С. Гошилик. — Івано-Франківськ : НАІР, 2013. — 220 с.
3. Ріггз Р. Дім дивних дітей / перекл. з англ. Олени Любенко. Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2014. — 380 с.
4. Ransom Riggs *Hollow City: The Second Novel of Miss Peregrine's Peculiar Children*. – Philadelphia: Quirk Books, 2014. — 400 p.